

Emne nr. 10.

Fylke: Nordland.

Herad: Velfjord.

Emne: Lynging og mesing.

Oppskr. av: Knut Strempaal.

Adresse: Sterbørja.

A. Merk em oppskrivta er etter eiga røynsle.

B. Elles har eg fleire heimelsmenn.

Lynging og mesing.1. Lynging.

1. Lyng vert av og til teke enda, men det er ikkje mange gardar det vert nytta. Det er ikkje arvisst ^{hilar} det vert nytta, berre i kleine forar. Gamalt vart det meire nytta, men det vart rekna til ^{om det enda} drett og kunde seggjast vera meire arvisst brukt enn anna drett. At lyng er mindre brukt no kjem millom anna av dei høge løuningar, det løner seg ikkje å taka lyng. Krigsara hadde ingen innverknad på bruken av lyng til før.

2. Gamalt så langt att i tid som folk har høyrte fortalt om var det vanlege at lyng vart teke om varen. ^{Om sumaren kunde dei stå} ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ om det vaks gras og lyng ilag, ^{da} kunde både gras og lyng verta slegne og hatt saman i høystoven. No er det meire verte vane der dei tek lyng så tek dei òg om hauststov. Dei tek òg dei før støven kjem.

Å taka lyng kallas lyngskjering, eller eg å skjera lyng.

Maria-Strempaal fortel: Gamalt var det vanleg taka lyng om hauststov. Folk rekna med tre for-
enner, stovvonna, høvonna og lyngvonna. I Sterbfjora
t.d. saude dei ha fult sumarfjøs av lyng til vinteren.

3. Når ein ne tek lyng om nausten brukar ein til vanleg ein mindre men vableg ~~l~~ lja og slår lyngena med og etterpå raker ein nan saman med ei vanleg rive. Før i tida kunde dei og same tider bruka lja, men vel så vanleg var det å bruka ein sigd, eller enda vanlegare ei skjære. Ei skjære var smidd som ein sigd palag, mah men var ikkje fult så mykje krum og var litt lengre. Skjæra vart elles brukt til å skjæra gras med i steinurdar der det ikkje gjekk an å nytta lja. Til lyngskjering vart elles stundom nytta berre ein vanleg tellekniv, men det var mindre vanleg. At lyng vart rysja opp med hendene var ikkje brukt. Når dei bruka lja kunde dei bruka langerv eller stuttørv etter som det høvde. Langerv var vel mest nytta. Nøken serleg lynglja veit eg ikkje om når vere brukt, det laut i allfall na vere gamart det.

4. Å slå lyng med lja var mannfolkarbeid liksom alt anna arbeid som vart gjort med lja. Men å skjæra lyng med sigd eller skjære kunde både karar og kvende gjera. Det same galt for å skjæra lyng med kniv. Når dei slå lyng med lja var det vanleg at ein mann slå lyngena og så var ei kvinne med og maa raka ihop og naade i sekkar. Å bera lyngena heim var i grunden mannfolkarbeid, men kvinnfolka kunde nok taka seg ei ør dei og stundom.

5. Når ofte ein kunde slå lyngena har eg ikkje høyrte neke sikkert om. Ein tre til fire år gjekk det nok millem kvar gong dei slog nan, men om dei naade neken viss seuvane å gå etter, eller dei berre sag etter når lyngena var vekse til att det veit eg ikkje. Han kom seg elles snarare

til der han var skäre med kniv eller sigd ~~skiar~~ enn
der han var siege med ija .

6. Nar ein sie lyngen med ija vart han mest
altid natt opp i sekke , anten vanlege tyrnsekke
eller helst tegsekke av dei som var bunde for frakt-
ning av hpy. Biterpa vart s. lyngen anten kpyrt eller
bere neim. Vart han bere heim hadde dei eit reip el-
ler eit beretog a bera etter. Gamalt var reip av
ler det vanlege dei brukte til bereband. Ortast var
desse reipa arbeida ^{ad} skinnnet pa hovudet pa ~~hanta~~ dei
skakta. Skinnnet pa hovudet ^{pa} ei ku eller ein akse
vart fissa i seig og siddan saere vil i passe breie
strimler. Hira var teke av skinnnet og reipa var gott
innsett med smurning. I seinare ar er desse reipa
nest gatt av note⁴ og teg som dei her kalliar det,
taug som det elles kallast er kome xx istaden.
Til a bera med vart stundem og bruka ei hpymsis.
Nar lyngen vart skore med sigd eller kniv vart og
stundem nytta sekkar a na han i, men da vart og spon-
kassar med rattiar i mykje brukt. Slike sponkassar tea
ikkje sa mykje som ein sekk, end. dei kunde verta
bunde s. store at dei var melste til . xx taka ei
tyana. Men nar ein skar feka ein til vanleg ikkje
til sa mykje som nar ein sie , og sa var ein spon-
kasse sa hendig a na i , for nar dei skar var dei
ortast ivog berre einsaman.

7. Komen neim vart han lagt berre i stabbe.
Lyngen teide mykje for han tea neken skade av a ligja
enda om han var vat. ~~Nelastar~~ dei ~~han~~ ~~skak~~ ~~hol~~
lyng om hausten vil dei helst na han neke turr for
dei ^{la} han i stabben.

8. Nar lyngen vert teken om hausten vert

han etep av både naut og smafe , ja hesten vanskar
 han heller ikkje i sma mengder. Men ~~for~~ det ~~skal~~
 helst nauta som fekk lyng. Som oftast får dei litt
 høy eller halm saman med lynga. At lynga vart
 makka har aldri vere brukt.

Lyng har alltid vere rekna til drott eller
 naudfer ein no kallar. Dei har da aldri hatt neke
 slag reaning med kor lykje det skulde til for vin-
 teren. Nar dei veska krøtera med lyng ha dei
 vanlegast litt høy saman med lynga og sa laga dei
 vanlege vandlar til krøtera av det . Det var altsa
 berre at neke av høyet var erstata av lyng. Best
 var det om ein hadde neke fiskavfall a fere med
 jamsides . Det har vore vanleg meining fra gamalt.

9. Lyng var ikkje ansett som neke serleg
 gott for , det var eit naudfer. Folk hadde i gamal
 tid ikkje sa god tra om lyng til krøtermat som dei
 hadde om saav t.d. Likeins sette dei han attom tang

og. *Det var av dei som vilde vela at hinnenen vart
 kelttinn og skinnon var mykje lyngfoling -*
B. Lyng til ostte.

1. Nar det var sa burt om varen at det gjekk an
 a sleppa ut krøtera vart desse hatt ut , ofte var
 det da ikkje anna enn lyng for dei a finna. Men bei-
 ting av lyng i vanleg meining har her ikkje vere.

2. Det same gjeld både naut og smafe.

3. Før i tida var framgangsmaten om lag den same
 alle ar . No ferar dei iane leger berre dei nar høy.

4. Lyng vart ikkje rekna for neke gott for til
 berte heller. Det rekk ga an nar ikkje betre var.

11. Møsing.

1. Noen eigentleg ux sanking av møse har her aldri vere . Det kan sjølv sagt koma neke av at her alltid har vere flekkar av tamrein sem har belte på dei stauer reismosen , helst vaks . Berre ein og annan gongen i Værknipa kan litegramme møse ha vorte teken , men aldri neke større.

2. Sja. sja svar til sp. 1.

3. Det er ikkje tale om neke visst slag ver.

4. Om litt møse vart teken var det i nærleiken av nusa . Og det var i sa liten mælestekk at det vart ikkje tale om kerkje mannfolk eller kvinnfolk arbeid.

5. Mosen vart terre pukka med fingrane.

6. Mosen vart bore neim med det same og vart bore anten i spøkerger eller i sekk.

7. Feli bort. Sja svar til dei andre spursmåla.

8. Likeins, sja svar til dei andre spursmåla.

9. Det gjerd det same her sem før sp. 7 og 8.

10. Mosen vart ikkje oppevart , den vart gjeven avra med det same, anten saman med fiskeavfall eller i syrpe.

11. Det var kyrne sem fekk mosen.

12. Det vart ikkje litta sa mykje møse her at man eigentleg vart rekna før neke før. Den var beite før rein og vart teken til bufe berre nar ein ikkje visste kva ein skulde gripa til i verste værknipa.

ANNAN MØSE.

1. Til grisefer har eg ikkje høyrte at møse vart brukt før i tida og er heller ikkje brukt no. Men eg har høyrte at dei brukte brøsmøse (Isländsmøse) til kalvar. Møsen vart da teken og kokt saman med litt mjøl til suppe til kalvane. Men no er det ikkje brukt. Kor lenge det kan vera sidan det vart brukt veit eg ikkje , men ein familie syvtti år sidan eller vel det er det nok.

2. ANNAN MØSE eller lav er ikkje nytta til fer. Eg har heller ikkje høyrte om , at annan møse eller lav har vere brukt til fer for husdyr. Men når fjøret om vinteren vart så utvoren ikkje fann møse kunde dei berge han med å høgga ned tre med lav på , så reinen hadde i laven. Men til krøtternar har eg som nemnt ikkje høyrte han omtala særskilt irå gamal tid heller.

1692

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING